

καί σύ φουρτούνα θέριωνε. Ἐμπρός κύματα, γενναῖοι πολεμιστάδες· κερδίστε τή λευτεριά νικώντας ἢ σκοτωθῆτε ἐδῶ, ὅπως τόσο ἄλλοι προτῆτερα ἀπό σᾶς..»

Οἱ σκοτεινοὶ βράχοι τρέμουνε. Τώρα ζυγώνει τὸ γενναῖο πλῆθος κι' ὀρμαίει τσακίζοντας τὸ στῆθος στοὺς βράχους. Πόσοι νεκροὶ βυθίζονται ἐδῶ! Ὁ μῶλος εἶναι σκεπασμένος ἀπὸ ματωμένο ἀφρό, ἀπὸ αἶμα γενναίων ἀγωνιστᾶδων.

Οὐρλιάζει ἡ τρικυμία. «Παιδιά, ἀκριβά μου παιδιά· πέσανε μερικοὶ ἐδῶ· ἂν πέσουνε ἀκόμη μερικοὶ νικήσαμε».

Ἀναβράζει ἡ θάλασσα.

Τοὺς νεκροὺς ἀντικατασταίνουνε ἄλλες σειρές. Πόσο μεγαλόπρεπο νὰ βλέπῃ κανεὶς τὰ κύματα, γιομάτα φοβέρα καὶ δύναμη. Κόβουνε σκουίζοντας καὶ βογκώντας τὸ δρόμο πρὸς τὸ μῶλο, κολώνουνε καὶ ξαναορμουνε ἄγριοι στὸν ἀγῶνα· πέφτουνε σωρὸ καὶ πεθαίνοντας καλοῦνε τὸ ἀσκήρι τῶν ἀδερφιῶνε...

Στέκεται ἀκόμα ὁ μῶλος καλὰ οὔτε καὶ σειέται. Μὰ σκοτεινά καὶ φοβερά ζυγώνουνε τὰ κύματα ἀπανωτά. Τέλος δὲν ἔχουνε.

Ἡ ἀκρογιαλιά γυμνώθηκε· ὅλα τὰ κύματα μαζευτήκανε σὲ μιὰ θέση γιὰ τὸν ἀγῶνα, καὶ μιὰ μόνη βουή γιομίζει λαχταρώντας τὸ ζεστό, ὄλο ἀτμούς ἀέρα.

Σὰ γενναῖα λιοντάρια, σὲ βοήθεια τῶ νῶ φαίνονται οἱ γέροι, ξανακλώνοντας πάλι. Πετοῦνε ἐκεῖ στεφανωμένοι μὲ ἄσπρο σάν τουλοῦπε ἀφρό· χύνονται σὰ λυσσασμένοι στῆ μάχη, τσακύνουνε τίς ἐναντίες κοτρώνες, καὶ νοιώθοντας καὶ φρίττοντας ἡ γῆ τρέμει ἀπὸ τὸ φοβερὸ πολεμικὸ κρότο.

Χαράζει ἡ μέρα μελαχολικὴ καὶ λυπημένη· μὰ ἀκατανίκητοι στέκονται ἀκόμα ἐκεῖ οἱ βράχοι ἐναντία· ἀκόμα καμτσίζει ἡ τρικυμία τῆ λυσσασμένη θαλάσσα, ἀκόμα σκοτώνουντι χτυπώντας στοὺς βράχους τὰ τάγματα τῶν μεγαλόψυχων, τῶ γενναίων κυμάτων.

Οἱ ἀθῶποι μαζεύονται φοβισμένοι στὴν ἀκρογιαλιά. Μὲ πόνο κοιτάζουνε οἱ ψαράδες μὲ πόση τόλμη τὰ κύματα ρίχνουντι· στῆ μάχη τὴν τόσο ἄνιση· καὶ τῶν πῶ σκληρῶν ἀθῶπων τὰ μάτια λάμπουνε γιομάτα λύπηση. Στὸν οὐρανὸ ἀνεβαίνει δυνατὰ μιὰ δέηση «Ἄντρωσε τοὺς πολεμιστάδες, πάψε τὸ μάλλωμα, χάρισε, δίκαιε, τὴ νίκη στὰ κύματα». Ὁ τύραννος, ὁ ἄθῶπος πού τίς πέτρες πρῶτος ἔρριξε, ὁ ἀθῶπος κείνος τρέμει, φρίκη γιομάτος· σπαράζει ἡ ἴδια ἡ καρδιά του στὸ θέαμα τῶν παθῶν, τοῦ θανάτου τῆς θάλασσας. Μὲ πόση φκαρίστηση θὰ ἀπομάκρυνε τώρα τίς πέτρες τίς σκληρές γιὰ νὰ δώσῃ ξανά στὰ κύματα τὴ λευτεριά τους!

Ἀργά! Οὔτε στενάζουνε τὰ κύματα οὔτε πιά παρακαλοῦνε· πόσο φοβερὸ τὸ χάσιμο τῆς λευτερίας· ἀρίφνητα τὰ θύματα στὸν τάφο, γλυκειὰ γιὰ τοὺς νεκροὺς ἡ ἐγδίκηση.

Καὶ πάλι σκοτεινὰ ἀπὸ τὴ φουρτούνα προσκαλεσμένα, δαρμένα μαζεύονται γιγάντια καὶ ρίχνονται μὲ ὄρη κατὰ πάνω στὸ μαῦρο βράχο.

Καὶ συλλογιέται κανεὶς: Τώρα ἢ ὁ βράχος ὁ κρύος θὰ τσακιστῆ ἢ ἡ θάλασσα θὰ γίνῃ ἕνας γιγαντίσιος τάφος.

Ὁρμουνε περὶφανα· σπρώχνουνε ὅλα μαζί τὸ βράχο κι' ὁ βράχος τὰ διώχνει ἀπὸ πάνω του, τὰ κύματα μὲ πιμονή κολώνουνε μιὰ καὶ πάλι ξαναγυρίζουνε, λυσσασμένα. Χᾶος γίνεται· χάνεται σὲ ἑμίχλη κάθε μορφή· ἕνας στεναγμὸς, μιὰ βροντὴ σηκώνεται ἀπὸ τὴ θάλασσα πού βγαίνει ἀπὸ τὸν πάτο τῆς καὶ φαίνεται νὰ γγίξῃ τὸν οὐρανὸ.

Συντρίμια πέφτει ὁ μῶλος.

Στὸ τελευταῖο γιουρούσι καμιὰ ἀντίσταση. Οἱ βράχοι γκρεμίζονται, τοὺς καταπίνει ἡ θάλασσα, τὰ κύματα, τὰ παλληκάρια. «Ἀφροστεφάνωτο πτώμα, μακριὰ» κράζει ἡ θάλασσα φοβερίζοντας αὐτὸς ὁ τάφος ἀνήκει στὰ κύματα πού θυσιάσανε τὴ ζωὴ τους παλληκάρια γιὰ νὰ δώσουνε ζωὴ στοὺς ἄλλους πού τοὺς ἀξίζει νὰ ζῶνε».

Καὶ μακριὰ ἀπὸ κεῖ, στὰ πλέον βυθιά τῆς ὅπου οὔτε μιὰ παιχνιδιάρικη ἀχτίδα ἡλίου δὲ φτάνει, ἀνοίγεται ἡ θάλασσα, δέχεται μέσα τῆς ὅ,τι ἔππε στὸν πόλεμο καὶ πάλι κλείνει χωρὶς νάφῃση σημάδι.

Ἀλαλλάζει πλατεῖα ἡ θάλασσα. Νικημένη τῶν ὀχτρῶν ἡ δύναμη ἡ σκληρότητα. Τὰ κύματα λεύτερα κυλοῦνται, γυαλίζουνε καὶ λάμπουνε χαρωπὰ! Τραγουδοῦνε σάν πρῶτα μὰ πῶ δυνατὰ τὸ τραγουδι· τραγουδοῦνε τὴ δόξα τῶ σκοτωμένων παλληκάρων πού θυσιαστήκανε πολεμώντας γιὰ τὴ λευτεριά τῶν ἀδερφιῶνε τους· αἰώνια τιμημένοι οἱ πεθαμένοι πού ἀπολάψανε πάλι λευτεριά· τῶν ζωντανῶν ἡ δύναμη ἡ ἀκοίμητη τὸ καλύτερο φυλαχτὸ τῆς λευτερίας ἄς εἶναι.

Ὀλόχρος καθόμουνε στὸ πλοῖο κ' ἡ μεγαλόπρεπη λαϊκὴ παράδοση ἀντηχοῦσε στὴν ψυχὴ μου.

Μὲ σέβας κοίταξα τὰ λεύτερα κύματα πού φτυχιμένα μέσα στὴ δύναμη καὶ στὴν καταλύτρα παλληκάρια τοὺς λαμποκοπούσανε. Πάνω μου ὁ γαλάζιος θόλος τοῦ οὐρανοῦ καὶ κάτω μου καὶ γύρο μου ἡ ἀτέλειωτη ἀχαλίνωτη θάλασσα. Ἐνα μαλακὸ φῶς λεπτοῦ Μαγιάτικου ἡλίου χυνότανε ἀπάνω τῆς.

(Μετάφραση ἀπὸ τὸ Γερμανικόν).

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ

ΡΩΜΑΙ·ΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ*

Ἐνα τόπο προσυήματος γιὰ κάθε ἀνθρώπο τῆς τέχνης καὶ τῆς σκέψης, ἕνα παγκόσμιο μουσεῖο ἀνοιχτὸ σὲ κάθε ἱερὴ περιέργεια, νὰ τί ζητάει ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἢ Ἑυρώπη ὀλόκληρη. Κ' ἡ Ἑλλάδα δὲ φαίνεται καθόλου δυσαρεστημένη ἀπὸ μιὰ τέτοια ἐπιθυμία πού δὲν μπορεῖ νὰ τῆνε βλάβη, καὶ πού δυναμώνει τὴν ἐκπαιδευτικὴ τῆς πρόληψη. Μὰ δὲν περιορίζεται ὡς ἐδῶ καὶ ξεπετιέται ἀκόμα ἐπιμένοντας ν' ἀναγνωριστῆ—σύφωνα μὲ τὴ σωστότατη ἐκφραση τοῦ κ. de Coubertin—ὡς ἡ μόνη ἀναγεννήτρα δύναμη γιὰ τὰ Βαλκανικὰ κι' Ὀθωμανικὰ ἔθνη. Ἡ ἴδια ἔχει τὴν ἀξία τῆς. Πρὶν ὅμως ἀπ' αὐτὰ χρειάζεται ἐξάπαντος νὰ καλυτερέψῃ κάπως τὰ προσόντα τοῦ τωρινοῦ Ἑλληνισμοῦ, πού δὲν εἶναι ἀκόμα τόσο βέβαιος γιὰ τὴ διεύθυνση πού πρέπει νὰ δώσῃ στίς ἀναχτητικὲς του ὁρμές. Τὸ πρόβλημα, ἀπ' τὴν αἰσθητικὴ του ὄψη, εἶν' ἀρκετὰ σύνθετο. Κι' ἔτσι μᾶς φανερώθηκε σ' ὄλο του τὸ μεγαλεῖο τὸ κάπως αἰνιγματικὸ καὶ συγκεχυμένο πού μᾶς παρουσίασε τὸ φανταχτερὸ θέαμα, τ' ἀρχαῖο μαζί καὶ περίσσια καινούριο, τῶν ξαναγεννημένων Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων.

α' Ὁ πανελλήνιος Ζεὺς εὐλογοῖ τὰς θεωρίας τῶν προσκυνητῶν. Καὶ ὑπὸ τὴν αἰγίδα του δὲν ὑπάρχουν πλέον Ἀθηναῖοι καὶ Σπαρτιάται, Δωριεῖς καὶ Ἴωνες, Κορίνθιοι, Ἀργεῖοι, Θεσσαλοὶ. Εἶναι ὅλοι τώρα πο-

* Δημοσιεύθηκε στὸ τελευταῖο φυλλάδιον τοῦ «Mercure de France» (15 τοῦ Μάη, 1906).

λίται μᾶς μεγάλης ἠθικῆς πατρίδας. Εἶναι Πανέλληνες.»

Νὰ λοιπὸν μιὰ περίστασις πού μπορεῖ νὰ τὴ μεταχειριστῆ ἀξιόλογα ὁ Ἑλληνισμὸς, γιὰ ν' ἀποδείξῃ τὴ δύναμη καὶ τὴν ἐνότητά του, μὲ τὴν ἀναστημένη αὐτὴ λαμπρότητα μιᾶς γιορτῆς πού τὸ πνεῦμα τῆς βρίσκεται ἀκόμα ὀλοζώντανε σὲ κάθε φροντίδα καὶ σὲ κάθε προσπάθεια, γιὰ τὴ τελεία μόρφωση τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ξανακλώνει στοὺς καιροὺς μᾶς ὀλόκληρη ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία γιὰ νὰ ταχτοποιήσῃ ὅλες τίς ἀρετές. Γιατὶ ἡ γυμναστικὴ εἶναι ἀδερφὴ τῆς διαλεκτικῆς κ' ἡ σοφία τοῦ Πλάτωνος βρίσκεται τόσο μακριὰ ἀπ' τὴν καθαρὴ σοφιστεία, ὅσο κ' ἡ ἐπιστημονικὴ ἀσκηση ἀπ' τὸ μανιακὸ ἀθλητισμὸ. Μὰ δὲ φτάνει μόνον νὰ σπουδάζουμε τὸν Ἀριστοτέλη καὶ τὸν Πλάτωνα. Τὸ παρὸν κρύβει μέσα του τὸ καλύτερο μᾶθημα καὶ γιὰ νὰ νιώσῃ κανεὶς βαθεῖα τὴν νεοελληνικὴ ψυχὴ πρέπει πρῶτα νὰ γνωρίσῃ τὸ ἄνθος τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς. Κι' αὐτὸ τὸ κατάλαβε ἡ Κα Καλλιρρόη Παρρὲν ὅταν ἐμπνεύστηκε ἀπὸ τὴν ἀνήσυχη καὶ πολυτάραχη εἰκόνα τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων, γιὰ νὰ γράψῃ τὴ «Μεγίσασα» τῆς. Κρίμα μόνον πού μ' ὅλες τίς τερπνότερες ψυχολογικὲς παρατηρήσεις δὲν μπόρεσε νὰ μὴ παραστρατήσῃ ἀπ' τὸ κύριο θέμα πού κι' αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἦταν πολὺ λίγο ρωμαϊκόν. Στὴ Μίς Ἄννα Κούζλεῦ, ὁ Καμπύσης ἀλλοίως σκέφτηκε καὶ πέτυχε, ἀπὸ μιὰ ἐποψὴ Τέχνης, κ καλύτερα. Ὑπάρχουνε, βλέπετε, τριῶν εἰδῶν ξεχωριστῆς ἀντίληψης στὴ σημερινὴ ψυχὴ τοῦ Ρωμιοῦ: Ἡ παράδοση τῶν περασμένων, ἡ μόδα τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ, καὶ τὸ λαϊκὸ ψυχόρητο. Τὸ τελευταῖο τοῦτο μ' ὄλο τὸ λυσσασμένο πόλεμο πού τοῦ κάνει ἡ ἐπίσημη λογιότατοςσὴν, φαίνεται πῶς εἶναι ἀπὸ τὰ τρία τὸ πραγματικὰ ζωντανόν. Μὰ ἡ παράδοση δὲ φτάνει μονάχη τῆς γιὰ τὸ ξεπέταγμα τῆς σύγχρονης πνευματικῆς ζωῆς. Γιὰ τοῦτο ἡ Ρωμιόσση πού στὴ καρδίᾳ τῶν νεωτεριστῶν δημοτικιστᾶδων φανερώνει, ὅτι ἡ μοῖρα τῆς δρίζει, στυλώνεται ὑπέρμαχη ὀλόκληρου τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ μαζί μὲ τὸν Παλαμᾶ, τὸν Ψυχᾶρη καὶ τὸν Πάλλη τραβάει κοντὰ τῆς κάθε νεωτεριστικὸ πνεῦμα. Ἐχω μπρὸς μου τὸν πρῶτο τόμο τῆς «Ἱστορίας τῆς Ρωμιόσσης» τοῦ Ἀργύρη Ἐφταλιώτη, πού ἀπλώνεται ἀπ' τὴ Ρωμαϊκὴ κατὰχτησις ὡς τὸ θάνατο τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Κι' ἀπὸ δῶ ἐννοοῦμε τὴν ἐπίδραση πού εἶχε ἡ Λατινικὴ ζωὴ στὴ γέννηση τοῦ μεταλλαγμένου Ἑλληνικοῦ πνεύματος, πού ζητάει μιὰ καινούρια θεὰ καὶ θρονιέται στὴν Πόλη ἀφῶ ἄφισε τὴν Παλλάδα νὰ πεθάνῃ στὴ σκληρωμένη Ἀθήνα.

Λοιπὸν τὸ πρόβλημα τοῦ παρόντος τώρα πού ἡ Ἑλλάδα συμαζώχεται πάλι γύρω στὴν ξαναγεννημένη Ἀθήνα εἶναι τοῦτο: Ὑπάρχει ἐλπίδα ν' ἀναστηθοῦνε οἱ θεοί; Ὁ ἀνεμος πού φυσάει ἀπ' τὴ Γαλλία μᾶς λέει ναί! Μὰ ἡ Ἑλλάδα εἶναι πρῶτα Χριστιανικὴ καὶ φυσικὰ τὸ ζήτημα εἶναι κάτι περισσότερο ἀπὸ ἕν' ἀπλὸ καπρίτσιο αἰσθητικῆς.

Οἱ θεοὶ γεννιοῦνται στὴν ἀνθρώπινη φαντασία μοναχὰ ὅταν εἶναι ἄγνη ἀπὸ κάθε βάρβαρη πρόληψη. Ἔτσι τὸ θέαμα τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων μόνον σ' ἕνα περιβάλλον ἀλλοιωτικὰ προετοιμασμένο μποροῦσε νὰ ἐμπνεύσῃ ὡραῖες σκέψεις.

Ὅσο γιὰ μένα δὲ βρῆκα τίποτα καλύτερο γιὰ νὰ ξαναζωντανέψω τὸ παρελθόν ἀπ' τὸ ν' ἀνοίξω τίς ὡραιότερες σελίδες τῆς Ἰλιάδας τοῦ Πάλλη. Ὁ μαγεμένος στίχος του, πού λὲς πῶς κυλάει ἀπ' τὸ στόμα κάποιου φουσταναλλᾶ τραγουδιστῆ, μ' ἔκανε νὰ φανταστῶ τὸν Ἀχιλλεῖα κάτω στὸ Στίβο τοῦ Σταδίου

